

УДК 378

Ю. І. Завалевський

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

© Завалевський Ю. І., 2016
<http://orcid.org/0000-0003-1904-6642>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.194826>

У статті представляється проблема необхідності забезпечення координації методичних служб ВНЗ та коледжів; аналізується стан науково-методичного забезпечення навчального процесу зазначених закладів; порівнюється робота методичних об'єднань загальноосвітніх шкіл із методичними службами ВНЗ; актуалізується проблема необхідності підвищення професійної методичної компетентності викладача ВНЗ; презентується алгоритм проведення фронтальних перевірок як засобу реального визначення результатів діяльності викладача.

Ключові слова: професійна компетентність викладача, методична робота, вищий навчальний заклад, коледж, методична служба, методичні об'єднання.

Завалевский Ю. И. 'Развитие профессиональной компетентности преподавателя в процессе методической работы.'

В статье представлено эффективный путь профессионального компетентностного роста преподавателя – его задействованность в методической работе. Актуализируется проблема необходимости обеспечения координации методических служб ВУЗ и колледжей; анализируется содержание методической работы в ВУЗе и колледже, состояние научно-методического обеспечения учебного процесса указанных учреждений, перспективы развития координации методической деятельности в межуниверситетском пространстве; сравнивается работа методических объединений общеобразовательных школ с методическими службами ВУЗ и колледжей, функции методической службы ВУЗа; актуализируется проблема необходимости повышения профессиональной методической компетентности преподавателя ВУЗ; презентуется алгоритм проведения фронтальных проверок как способа реального определения результатов деятельности преподавателя. Акцентируется внимание на том, что модернизация развития образования предусматривает необходимость изменения взглядов на роль методической службы как ключевого звена развития профессиональной компетентности преподавателя.

Ключевые слова: профессиональная компетентность преподавателя, методическая работа, высшее учебное заведение, колледж, методическая служба, методические объединения.

Zavalevskiy Y. I. 'Development of professional competence of the teacher in the process of methodical work.'

The paper presents an effective way to increase the professional competence of the teacher - his involvement in methodological activities. Actualized the problem of the need to ensure coordination method agencies universities and colleges; analyzes the content of methodical work in universities and colleges, the state of scientific and methodological support of educational process these establishments, the outlook for methodological coordination of activities in inter-university space; compared methodical work of associations of secondary schools from teaching university services; detailing the main tasks of methodical teacher of high school and college functions methodical service institutions; actualized the problem of the need to improve the professional competence of the teacher methodological institutions; presented algorithm for frontal inspections as a means of determining the actual performance of the teacher. Attention is drawn to the fact that the modernization of education development includes the need to change attitudes concerning the role of methodical service as a key element in the development of professional competence of the teacher.

Key words: *professional competence of the teacher, methodical work, higher education institution, college, methodological service, methodology association.*

Актуальність проблеми. Удосконалення освітньої парадигми сучасного суспільства вимагає якісного перетворення особистості педагога, який має стати спроможним не лише надавати знання учням, але й формувати у них компетенції, що дозволяють комфортно відчувати себе у мінливих реаліях життєдіяльності. Зважаючи на це, педагог має навчитись адекватно реагувати на виклики, що потребують від нього постійного «тону» професійного самовдосконалення, підвищення рівня професійної компетентності. Одним із найбільш ефективних шляхів фахового компетентнісного зростання викладача вважаємо його залученість до методичної діяльності, що реалізується у межах методичних циклових комісій, методичних кабінетів, об'єднань тощо.

Метою статті визначити шляхи розвитку професійної компетентності викладачів в умовах методичної роботи ВНЗ та коледжів.

Аналіз наукових досліджень із визначеної проблеми. Проблема професійної компетентності викладача не є новою для педагогічної науки. Так, з точки зору науковців компетентним є викладач, який є спроможним розв'язувати професійні завдання, а також проблеми, що виникають у реальній педагогічній діяльності через застосування системно сформованих знань, умінь та професійних якостей [4], а також досвіду [2]. Крім того, дослідники зауважують на важливості для професійно компетентного викладача його постійного розвитку, безперервного самовдосконалення, обумовленого розумінням своєї ролі у суспільстві [3]. В. Адольф зосереджує увагу на уміннях компетентного

викладача забезпечувати варіативність, оптимальність та ефективність побудови навчального процесу [1], що може відбуватись лише через його здатність усвідомлювати зміни у вимогах до результатів навчання та корегувати відповідно цього зміст, засоби й методи викладання.

Аналіз наукових праць з теми дослідження доводить, що разом із численними доробками науковців з проблеми формування професійної компетентності вчителя та викладача питання розвитку зазначеного утворення розкрито недостатньо. Зокрема, особливої уваги потребує аналіз шляхів професійного зростання педагога, серед яких значне місце посідає його участь у методичній роботі.

Основна частина. Модернізація розвитку освіти передбачає необхідність зміни погляду на роль методичної служби як ключової ланки розвитку професійної компетентності викладача. При цьому актуалізується проблема задоволення потреб якісної самозміни педагогів відповідно до зміни стандартів освіти. В контексті зазначеного підкреслюємо нагальність потреби унормування діяльності методичних служб для викладачів коледжів та ВНЗ, оскільки для учителів загальноосвітніх шкіл методичні об'єднання (кабінети) здійснюють координацію їхньої діяльності згідно з відповідністю вимогам постійно оновлюваного педагогічного процесу.

Методична служба у професійному навчальному закладі здійснює координацію методичної діяльності викладачів згідно з планом кафедр (секцій, циклових комісій). Основним завданням методичної діяльності викладача є забезпечення навчальної дисципліни пакетом матеріалів: навчальною та робочою навчальною програмою, текстом з курсу лекцій, методичними рекомендаціями з практичних робіт, методичними вказівками до лабораторних робіт, самостійної роботи студентів, контрольних (екзаменаційних) робіт. Крім того, викладач має забезпечити доступ студентам до інформативних матеріалів з дисципліни, а саме: рекомендувати відповідний базовий підручник, навчальний посібник (або декілька посібників, якщо інформація за модулями представлена у різних виданнях), додаткові інформаційні джерела (словники, довідники, енциклопедії тощо).

Завдання методичної служби у ВНЗ та коледжі полягають у науково-методичному забезпеченні організації навчального процесу, а саме:

- доступність для викладачів базових навчальних програм з дисциплін, відповідно до яких складаються робочі навчальні програми;

- доступність документів, у яких визначаються кваліфікаційні характеристики для фахівця певного профілю;
- забезпечення викладачів інформацією про зміни у державних стандартах, вимогах до кваліфікаційного профілю фахівця;
- науково-методична експертиза готової продукції викладачів – створених ними посібників, підручників тощо;
- науково-методична підтримка інноваційної діяльності викладачів, надання можливості презентації набутого досвіду серед загалу колег;
- інформаційно-методичний супровід викладачів (оперативне надання інформації про можливість використання інновацій, рекомендації відповідних професійних сайтів);
- консультування викладачів з проблем сучасного розвитку освіти, досягнень психолого-педагогічних наук;
- координація діяльності викладачів у процесі створення інтегрованих програм з дисциплін.

В умовах сучасного інформаційного простору виникає необхідність модернізації навчального процесу, відповідно до чого з кожної дисципліни має бути створено дистанційний курс для студентів екстернатної та заочної форм навчання. Отже, ще однією функцією методичної служби у ВНЗ є унормування алгоритму створення зазначених програм й забезпечення їх дієвості на сайті університету.

Управління методичною діяльністю викладачів зумовлює використання модернізованих методів: вербальних – індивідуальні консультації, бесіди; групових – інструктажі, наради; дослідницьких – вивчення передового досвіду, анкетування, порівняння результатів досягнень, видання напрацювань; ілюстративно-показових – моделювання структури організації методичної роботи, створення графіків, таблиць, вивчення рівня знань студентів; техніко-технологічних – активне використання технічних засобів.

Проблема діяльності методичної служби у ВНЗ та коледжах посилюється не сформованістю загальної координації. Якщо у середній загальній освіті діяльність районних (міських) методичних кабінетів та органів управління освіти району або міста чітко субординована та координувана, то у галузі професійної освіти кожен навчальний заклад, зазвичай встановлює власні норми до змісту та оформлення пакету методичних документів.

Зважаючи на означену проблему, підкреслюємо необхідність створення міжуніверситетських профільних методичних комісій з фундаментальних та гуманітарно спрямованих дисциплін, які можуть бути створені на базі класичного регіонального університету. Відповідно до організації координації методичної роботи викладачів зі спеціальних дисциплін, вважаємо, що тут має бути застосоване право університету на самоврядування, а координація може бути перенесеною на міжрегіональний рівень. У такий спосіб методична робота викладачів спеціальних дисциплін має бути узгодженою на рівні профільних ВНЗ.

Структурні зміни в методичній службі пов'язані із широкою комп'ютеризацією освіти, реалізацією державних програм, що стосуються впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, популяризації англійської мови. Актуальності при цьому набуває технологічність процесів аналізу та контролю методичної роботи викладача. За умови програмування алгоритму аналізу загальної методичної діяльності викладачів стає можливим проведення рейтингування кожного з них, що в свою чергу посилює мотивацію до самовдосконалення, підвищення виконавчої дисципліни.

Аналіз результатів методичної роботи викладача визначає його компетентність у веденні документації, стан викладання дисципліни, результати студентів. Матеріали аналізу зберігаються, систематизуються й використовуються для моніторингу загальної системи професійної підготовки. Аналіз результатів методичної роботи може впливати на рейтинг конкретного викладача, кафедри, університету; крім того рівень методичного забезпечення є обов'язковою умовою для отримання університетом права ліцензувати нові спеціальності, рівні підготовки фахівців, а також на рівень акредитації закладу.

Методична служба ВНЗ та коледжів сприяє забезпеченню якості освіти, що відбувається через чітку організацію та координацію процесу викладання дисциплін, а також через постійний моніторинг результатів навчання. Однак при цьому, на відміну від методичних об'єднань загальноосвітніх закладів, діяльність яких сприяє розвитку учителя, методичні служби ВНЗ та коледжів розвиток викладача за мету не визначають. Отже, вважаємо, що організація координації на різних рівнях методичних служб університетів сприятиме регулярній професійно-методичній комунікації викладачів з конкретних дисциплін, що дозволить обмінюватись досвідом, а значить – підвищувати рівень професійної компетентності.

Суб'єктивність оцінки методичної компетентності викладача ВНЗ та коледжу обумовлюється ще й певною формальністю аналізу його діяльності. Якщо в загальноосвітніх навчальних закладах кожне підтвердження й підвищення кваліфікації учителя супроводжується повним аналізом його професійної діяльності (методичної у тому числі), то у вищих навчальних закладах такий аналіз проводиться досить формально, а отже викладач не завжди може усвідомлювати об'єктивний рівень власної методичної майстерності. Зважаючи на те, що достатня кількість викладачів вищої школи не мають педагогічного фаху, зазначена проблема підкреслює необхідність їхнього систематичного методичного навчання.

Реальні результати діяльності викладача й ступінь організації ним навчального процесу виявляється під час проведення фронтальних перевірок, що відбуваються поетапно:

1 етап – діагностичний: вивчення матеріалів попереднього контролю, діагностика результатів, змісту й умов роботи на даному етапі (самоаналіз, контрольні зрізи, бесіди, тестування, анкетування); розробка програми надання допомоги;

2 етап – методично-корегувальний: взаємовідвідування занять, консультації, творчі відрядження, цільові курси, семінари-практикуми, самоосвіта;

3 етап – підсумково-оцінювальний: ознайомлення з результатами рішень (наказ, висновки обговорення на кафедрі), що дає можливість бачити творче зростання викладача.

Форми діяльності методичних об'єднань, які можуть стати взірцем організації методичної координації діяльності ВНЗ та коледжів, є різноманітними. Традиційними вважаються науково-практичні конференції, де відбувається обговорення актуальних проблем навчання, виховання та розвитку особистості учня. Один раз на рік проводяться педагогічні виставки, на яких презентуються методичні посібники викладачів, наукові вісники з проблем виховання та інше.

Для навчальних закладів актуальним є впровадження перспективних педагогічних методик та інноваційних освітніх технологій. Адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів розглядають роботу з педагогічними кадрами як цілеспрямований процес. Упровадження перспективних педагогічних методик представляється як одна із умов підвищення ефективності процесу формування конкурентоспроможного вчителя й вимагає функціонування таких складових методичної системи:

- упровадження передового педагогічного досвіду, інноваційних освітніх технологій, прогресивних ідей світової й вітчизняної наукової й народної педагогіки, нових концепцій виховання, навчання й розвитку особистості;
- дослідно-експериментальна діяльність;
- науково-методичне й психологічне забезпечення;
- представлення результатів інноваційної діяльності навчальних закладів широкому загалу суспільства.

Така організація методичної роботи дає можливість формувати інноваційний стиль діяльності педагогів. Ураховуючи це, всі форми методичної роботи (масові, групові, індивідуальні) мають бути спрямовані на підвищення рівня компетенцій, інтересів, духовних і професіональних потреб педагогічних кадрів, сприяти активізації життєвої позиції, забезпечувати єдність знань, методичних умінь, особистісних якостей, культури мовлення, педагогічної техніки, такту, оптимізму, розвитку ерудиції.

Висновки. Отже, зважаючи на позитивність досвіду методичних об'єднань загальноосвітньої системи освіти, вважаємо ефективним перенесення його засадничих положень на розвиток методичної роботи в університетах. При цьому більшою мірою забезпечується розвиток професійної методичної компетентності викладача, підвищення його педагогічної майстерності.

Література

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя : монография / В.А. Адольф. – Красноярск : КрГУ, 1998. – 286 с.
2. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Карпова Лариса Георгіївна – Харків, 2004. – 21 с.
3. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя / В. Пелагейченко // Відкритий урок: розробки, технології досвід. – 2009. – № 2. – С. 55–60.
4. Сікора Я.Б. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики засобами моделювання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Сікора Ярослава Богданівна. – Житомирський державний університет ім. Івана Франка. – Житомир, 2010. – 22 с.